

EXERCIR LA JUSTÍCIA
AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE

Estudis Universitaris / Gènere – 200
Col·lecció dirigida per Rosa Roig

SUSANA GISBERT GRIFO

Exercir la justícia amb perspectiva de gènere

Pròleg de Loreto Ochando

Edició composta amb lletra Andralis ND OSF i Andralis ND SC, i impresa en l'interior sobre paper Prinset Ivori de 90 g/m² i en la coberta sobre cartolina Twil blanc natural de 300 g/m²

© 2026, Susana Gisbert Grifo
© 2026, del pròleg, Loreto Ochando
© 2026, de les il·lustracions, Carolina Calvo

© 2026, d'aquesta edició:
Institució Alfons el Magnànim
Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació
Diputació de València
Corona, 36 — 46003 València
Tel.: +34 963 883 169
magnanim@dival.es
www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-1156-069-6
DL: V-5123-2025

Disseny de la col·lecció: Fèlix Bella
Redisseny de la coberta: Joanrojeski Estudi Creatiu
Il·lustració de la coberta: Mar Hernández (Malota)
Maquetació: Mayte Mar Disseny Gràfic
Impressió: Blauverd Impressors

Índex

Pròleg, Loreto Ochando	09
Introducció: què és la perspectiva de gènere	11
Breu evolució històrica	17
Legislació aplicable	25
Antecedents	25
La Constitució de 1978	27
Llei integral i pacte d'Estat. El RDL de 3 d'agost de 2018	29
Llei Orgànica de Garantia Integral de la Llibertat Sexual i reforma Llei Orgànica 4/23	41
Dret penal	55
Dret civil	69
Dret processal	76
Altres àmbits del dret	89
Declaracions internacionals. El Conveni d'Istanbul	93
Anàlisi de casos interessants al nostre dret	99
Opinió pública: què es transmet	99
Dret penal: de la minifalda a la Manada	108
Violència de gènere en la parella o exparella	112
Violència de gènere més enllà de la parella o exparella	124
Altres casos	129
Dret civil	132
Dret de família	132
Publicitat sexista	136
Altres casos	139
Dret laboral	140
Dret administratiu	141
Dret europeu i transnacional	145
Llenguatge sexista i programes informàtics	147
Conclusions	149
Glossari	151
Glossari d'expressions llatines habituals a la pràctica jurídica	157
Bibliografia	161

Pròleg

Què és la perspectiva de gènere? Bé, doncs si una obri Google i ho posa en el cercador, la resposta que troba és: «Quan es parla de perspectiva de gènere, es fa al·lusió a una eina conceptual que busca mostrar que les diferències entre dones i homes es donen no sols per la seua determinació biològica, sinó també per les diferències culturals assignades als éssers humans».

És a dir, que és com tractar de llegir un llibre sobre metafísica escrit per un catedràtic: que una per haver aprovat COU i el selectiu es pensa que sap de filosofia, fins que es posa a llegir, per exemple, *Ser de palabra. El lenguaje de la metafísica*, d'Ángel Gabi-londo i Gabriel Aranzueque i no té ni punyetera idea del que diu. L'exemple pot semblar fútil però no ho és. La perspectiva de gènere s'ha aplicat, amb major o pitjor fortuna en el Tribunal Suprem des de l'any 2009, i en diversos tribunals des de més o menys les mateixes dates.

A una servidora li sembla que li han donat una bicicleta i ha de pujar L'Angliru cada vegada que ix el tema en un debat o una conferència perquè, siguem sinceres, explicar el concepte perquè s'entenga és molt complex. No arriba al nivell de la metafísica però, per descomptat, no és gens senzill.

Amb exemples de sentència, i utilitzant un llenguatge pla, és més fàcil d'explicar-li a la gent què és la perspectiva de gènere i quina és la importància d'aplicar-la. Una importància més rellevant que mai ara, quan la polarització, no sols del feminisme, sinó de temes capitals com l'existència de la violència de gènere, ha portat al fet que els discursos de l'extrema dreta calen d'una forma sense precedents.

Susana Gisbert és una fiscal que, més enllà de ser molt bona en el seu treball, que ho és, ha sigut capaç d'explicar conceptes jurídics o conceptuals d'una forma senzilla. Té la capacitat d'agafar el text jurídic més enrevessat que una puga imaginar i explicar-li'l

a qualsevol. I això és un privilegi, ja que la majoria dels juristes escriuen per a juristes i no per al justiciable. Aquest llibre explica un concepte complex d'una forma fàcil.

Explica un concepte que la població hauria de conèixer perfectament, però que, si es fa una enquesta al carrer pocs —per no dir pràcticament ningú— sabrien explicar amb claredat. Aquest llibre també té un altre punt molt interessant i necessari, i és abaixar els fums a algun senyor amb toga que s'ha arroгат ser l'ariet del feminisme i de l'aplicació de la perspectiva de gènere quan, com s'ha dit abans, ja en 2009 la sentència de la Secció 4a de Ple de 21 de desembre 2009 (RCUD 201/2009) —EDJ 2009/327336— va utilitzar per primera vegada aquest criteri. Aquesta secció ha seguit l'empremta d'eixa sentència pionera en múltiples ocasions.

Després d'això, els togats han emès decisions amb perspectiva de gènere sobre els més diversos temes, com en matèria de pensions, de la bretxa retributiva, sobre l'impacte de la conciliació familiar, les baixes de maternitat, els plans d'igualtat de les empreses, la protecció de riscos laborals i, com no, en matèria de violència de gènere.

Loreto Ochando Muriel
Periodista

Introducció: què és la perspectiva de gènere

Des de fa algun temps s'ha parlat molt de la perspectiva de gènere. Unes vegades, en un sentit negatiu, com una exigència estretament relacionada amb el dret a la igualtat del que parla la nostra Constitució i els tractats internacionals dels quals Espanya és part. Però, moltes altres vegades, es parla amb un sentit negatiu, com si es tractara d'una moda absurda o, fins i tot, d'una exageració injustificada del feminisme, o més prompte d'allò que han insistit a anomenar «feminisme radical» com si el feminisme necessitara adjectius.

Per això, i com que moltes de les afirmacions al voltant de la perspectiva de gènere es fan des de la ignorància —a més de la manipulació, que també— crec que és necessari per a començar parlar d'allò que no és perspectiva de gènere i que molta gent, amb una intenció o altra, la identifica amb ella.

La perspectiva de gènere no és considerar que les dones són millors que els homes. Precisament, s'ha de partir de la base que homes i dones són iguals i així hem de ser tractades, i això necessàriament implica remoure els entrebancs que ho impedeixen. Eixos entrebancs culturals, socials, històrics i legals dels quals parlarem després.

En segon terme, la perspectiva de gènere no suposa de cap de les maneres, que les dones siguin éssers de llum incapaces de fer coses dolentes. No és infreqüent, per desgràcia, llegir comentaris que pretenen ser irònics que insinuen, quan no diuen directament, que, si una dona comet un delictes, no patirà les conseqüències legals ni socials o les complirà d'una manera molt més suau que els homes. Una mentida que es repeteix constantment, i que fa molt més mal del que podem pensar. La perspectiva de gènere no evita que les dones que hagen comés un delictes hagen de suportar les conseqüències legals, i tampoc implica que no hi haja rebuig social. En realitat, no té res a veure amb això.

La perspectiva de gènere tampoc fa que les persones que ens dediquem a la igualtat entre homes i dones no pensem en una altra cosa. De vegades, i amb el mateix ànim de menysprear què vegem els últims temps, ens acusen de tindre les orelleres posades, com els ases, i no veure una altra cosa. Però res d'això. El que passa és precisament el contrari, que se'ns acusa de no preocupar-nos per tots els mals del món. De fet, jo em trobe moltes vegades amb airades respostes en xarxes socials a missatges en contra de la violència de gènere que em diuen coses com ara «I què passa amb la sinistralitat laboral?» o «Per què no et preocupes dels accidents de trànsit?». I clar que em preocupe, com a ciutadana, d'això i de moltes coses més, però no és el meu àmbit de treball. És com si a un traumatòleg el criticaren per no fer cirurgia cardíaca. Però són missatges que ens trobem cada dia. I que distorsionen molt, amb tot el perill que això suposa.

La perspectiva de gènere tampoc consisteix a afirmar que les dones sempre diuen la veritat i els homes són mentiders. Les dones i els homes poden mentir o no, i això no té res a veure, tampoc, amb la perspectiva de gènere. El que sí que hi té molta relació és no qüestionar qualsevol cosa que diga una dona pel fet de ser-ho, una actitud que s'havia mantingut al llarg de molt de temps i que a poc a poc anem superant.

Íntimament relacionada amb això, hi ha una altra qüestió. Perspectiva de gènere no és derogar la presumpció d'innocència dels homes, com tampoc de cap persona. La presumpció d'innocència és un dret constitucional inderogable i indiscutible. Qüestió diferent és que el testimoni d'una dona pugui tindre força suficient per a enervar eixa presumpció, si compta amb els requisits legals. Però això no és perquè siga dona, perquè passaria exactament igual si es tractara del testimoni d'un home, i també si l'acusada fora una dona. Així i tot, sembla que sols s'utilitzen els exemples que interessen a determinat relat. Com diu una dita, que la realitat no et faça malbé un bon titular.

Però, sobretot, cal aclarir que la perspectiva de gènere no consisteix a reconèixer més drets a les dones que als homes, ni tan sols més privilegis, sinó aconseguir que les dones puguin fer efectius els seus drets amb igualtat. Per posar un exemple pràctic, no es tracta de

donar avantatge a les dones a una cursa, sinó llevar-los tot el llast que feia que eixiren molt més tard i en pitjors condicions que els homes. De fet, el camí cap a la igualtat és una cursa de fons i encara ens resten molts kilòmetres a recórrer. I cal anar en cura per no fer passes enrere. I és que, com he dit en més d'una ocasió, en matèria d'igualtat tot el que no siga avançar és retorocedir. No ho oblidem mai.

I fetes aquestes consideracions prèvies, cal anar a la part més important d'aquest capítol, que no és una altra que definir la perspectiva de gènere. O tractar de fer-ho, que tampoc és una qüestió pacífica.

És el moment d'explicar el concepte de perspectiva de gènere. O, almenys, de fer una primera aproximació. I per això, crec que no hi ha una imatge millor que la de les ulleres violetes. Unes ulleres que hem de posar-nos per mirar el món, i que ens faran descobrir coses en les quals no havíem reparat mai, o a les quals no havíem donat importància.

Segons la Wikipedia, la perspectiva de gènere «és una categoria analítica que recull totes aquelles metodologies i mecanismes destinats a l'estudi de les construccions culturals i socials pròpies per als homes i les dones, allò que identifica el que és masculí i el que és femení».

Per a Glòria Poyatos Matas, magistrada fundadora de AMJE (Asociación de Mujeres Juezas de España) i un referent en la matèria «jutjar amb perspectiva de gènere és una metodologia vinculant de justícia equitativa», com ella mateixa titulava en un article en la Revista *Iqual. Revista de género e igualdad*.

Com ella destaca en el mateix article, la Real Academia Española (RAE) no té una definició per a la perspectiva de gènere. Únicament es limita a definir ambdós conceptes —perspectiva i gènere— però, com és ben sabut en qüestions com aquestes, la suma dels factors no sempre dona el resultat que pretenem.

Així, en la cinquena de les seues accepcions, la RAE defineix «perspectiva» com «punt de vista des del qual es considera o s'analitza un assumpte». Per la seua banda, considera que «gènere» és, en la tercera de les seues accepcions, «Grup al qual pertanyen els éssers humans de cada sexe, entès des d'un punt de vista sociocultural en

comptes d'exclusivament biològic». D'aquesta manera, tot i que la suma dels conceptes s'acosta al que considerem perspectiva de gènere, la suprema institució lingüística de la llengua castellana no dona —encara— una definició global del concepte.

Doncs bé, la perspectiva de gènere és una eina d'interpretació i aplicació de les normes que té en compte la desigualtat entre homes i dones existent, per aplicar solucions que corregisquen tal desigualtat o, almenys, no l'augmenten ni perpetuen.

Amb relació al periodisme, però fàcilment extrapolable, UNICEF dona una definició segons la qual la perspectiva de gènere és imprescindible com a eina per a entendre i contextualitzar la informació que produïm i difonem, però també perquè la seua incorporació pot col·laborar en la modificació d'eixes estructures patriarcals.

Segons la comunicòloga Susana Gamba en la revista *Mujeres en Red. El periódico feminista* la «perspectiva de gènere», en referència als marcs teòrics adoptats per una investigació, capacitació o desenvolupament de polítiques o programes, implica:

- a) Reconèixer les relacions de poder que es donen entre els gèneres, en general favorables als homes com a grup social i discriminatòries per a les dones;
- b) Que eixes relacions han sigut constituïdes socialment i històricament i són constitutives de les persones;
- c) Que travessen tot l'entramat social i s'articulen amb unes altres relacions socials, com les de classe, ètnia, edat, preferència sexual i religió.

Per la seua part, en l'àmbit internacional, les conclusions del Consell Econòmic i Social de Nacions Unides (ECOSOC) de 1997 definien la incorporació d'una perspectiva de gènere com: «El procés d'avaluació de les conseqüències per a les dones i els homes de qualsevol activitat planificada, incloses les lleis, polítiques o programes, en tots els sectors i a tots els nivells. És una estratègia destinada a fer que les preocupacions i experiències de les dones, així com dels homes, siguin un element integrant de l'elaboració, l'aplicació, la supervisió i l'avaluació de les polítiques i els programes en totes les esferes polítiques, econòmiques i socials, per tal que les dones

i els homes es beneficien per igual i s'impedisca que es perpetue la desigualtat. L'objectiu final és aconseguir la igualtat [substantiva] entre els gèneres».

La sentència de la Sala Social del Tribunal de Justícia de Canàries (Las Palmas) de data 7 de març de 2017, amb Gloria Poyatos Matas com a ponent, va ser la primera resolució a Espanya en la qual es defineix jurídicament la tècnica de «jutjar amb perspectiva de gènere», per a posteriorment ser aplicada al cas concret sentenciat, que estima el recurs de suplicació d'una víctima de violència de gènere divorciada, en reclamació de pensió de viduitat. La sentència té especial importància perquè revoca la sentència del jutjat social que li va negar el dret a la pensió de viduitat que reclamava l'actora. Eixa resolució va ser premiada en l'àmbit internacional per Women's Link Worldwide per la seua innovadora aplicació de la tècnica de jutjar amb perspectiva de gènere.

No obstant això, i per acabar el capítol, a mi m'agrada dir que la perspectiva de gènere, també denominada enfocament o visió de gènere equival a posar-se unes ulleres violetes i pensar com serien les coses si les dones no tingueren tota la càrrega social, cultural i legal o, també, com seria el mateix assumpte si el seu protagonista fora home en comptes de dona.

Com diu la jurista feminista Alda Facio, citada per Esther López Barceló al pròleg de l'obra *Indignas hijas de su Patria: Crónicas del Patronato de Protección a la Mujer en el País Valencià* de Marta García Carbonell i Maria Palau Galdón, «no es pot comprendre cap fenomen social si no s'analitza des de la perspectiva de gènere».

I a això és, precisament, al que pretén contribuir humilment aquesta obra.

